

Boekenwurm
Helemaal Anders
Michel Huysseune

Helemaal anders is een meer dan welkom boek, een vademecum voor iedereen die een links alternatief ter harte neemt. Het boek is een “work in progress”, een instrument voor herbronning dat kan worden bijgeschaafd en bijgestuurd, zeker aan de hand van de politieke ervaringen in een snel veranderend Belgisch en internationaal politiek landschap. Deze bespreking is geschreven vanuit zulk een perspectief: ze wenst de waardevolle bijdragen van dit boek te benadrukken, en tegelijk een aantal punten aan te duiden waar verdieping wenselijk is. Het boek bestaat uit drie delen, een kritiek op het dominante denken, een analyse van het neoliberalisme zelf, en tenslotte een aantal krachtlijnen voor een linkse strategie, afgesloten met een beknopte schets van een eco-socialistisch alternatief.

Het eerste deel heeft een titel die, na de massale desinformatie in de media rond de Griekse crisis, maar al te relevant is: het leugenpaleis. Deze hoofdstukken reiken voor elke lezer bijzonder nuttige instrumenten aan om een gemotiveerd en beredeneerd antwoord te geven op de systematische indoctrinatie waarmee we worden bestookt.

Het tweede deel - het neoliberalisme ontbloot - is tegelijk ambitieus en hybride, gezien het zowel het neoliberalisme als ideologie analyseert, de machtsmechanismen in de samenleving - in het bijzonder in een internationaal kader (de EU, internationale economische verdragen) - verduidelijkt en de nefaste impact van een neoliberaal beleid aantoont. Bijzonder nuttig zijn de hoofdstukken over de EU en de wijze waarop het neoliberalisme sinds de crisis een destructieve vlucht voorwaarts lijkt te stimuleren met dramatische ecologische gevolgen. Minder overtuigend is het hoofdstuk over de culturele impact van het neoliberalisme: hier geraakt de auteur niet verder dan een heel algemene beschrijving van de homo economicus, daar waar een diepgaandere analyse wenselijk zou zijn.

Het derde deel - van verzet naar alternatieven - schetst een aantal lijnen voor een vernieuwde linkse strategie. Hier laat de beknoptheid van het boek de lezer soms wat op zijn honger. Veel van de aspecten die de auteur aanduidt zijn fundamenteel correct, maar hij beschikt niet altijd over voldoende ruimte om ze de nodige diepgang te verlenen. Het eerste hoofdstuk van dit deel vertelt kort en duidelijk een centraal gegeven: de globale opkomst van nieuwe, massale vormen van protest rond een “ethische waarheid”. Waarheid die een grote mate van sympathie geniet bij de bevolking, maar moeilijk te vertalen blijkt in concrete politieke en institutionele veranderingen. De auteur focust vervolgens op Latijns-Amerika als een politiek laboratorium. Ernesto Laclau en Chantal Mouffe worden aangewezen als de auteurs die deze ervaringen theoretisch hebben vertaald. Deze aandacht voor Latijns-Amerika is volledig terecht, maar onvoldoende. Enerzijds bespreekt de auteur een aantal van de interessantste ervaringen niet zoals de vooral Argentijnse beweging van fabrieken in zelfbeheer. Anderzijds blijft de analyse van de Zuid-Amerikaanse links-populistische regeringen summier, en gaat de auteur niet in op een aantal pijnpunten bij die regimes.

De nadruk op populisme vinden we ook in de volgende hoofdstukken terug, wanneer Bouquin aan de hand van de Zuid-Amerikaanse ervaringen ook voor Europa strategische alternatieven uittekent die hij als “populistisch” omschrijft. Sterke punten hier zijn de nadruk op het belang van brede allianties voor maatschappelijke veranderingen, enkel mogelijk door het mobiliseren van verschillende sociale identiteiten – en dus het breken met de traditionele linkse focus op de arbeidersklasse. Die identiteiten dienen te worden gebundeld rond een verhaal van maatschappelijke verandering, dat politiek terug een passionele dimensie geeft en de herovering van democratie als doel heeft. Ik ben minder overtuigd wat betreft het belang in zulk verhaal van de strijd tegen “de kaste” (Podemos indachtig). Zonder de relevantie van die thematiek te ontkennen, lijkt dit een terrein waar de grens met rechts-populistische bewegingen het gemakkelijkst kan vervagen – zie de ideologische ambivalentie van de vijf-sterren beweging in Italië waarvan de leider, Beppe Grillo, anti-kasteretoriek met extreem xenofobe standpunten combineert. De afwezigheid van een analyse van het hedendaags racisme en het succes van rechts-populistische partijen in Europa is overigens ook één van de lacunes van dit boek. Interessant zijn daarentegen de eindbeschouwingen over de mogelijkheid concrete sociale praktijken te gebruiken als hefboomen voor politieke en maatschappelijke alternatieven. De auteur besluit terecht met erop te wijzen dat zonder een grondige verandering van krachtsverhoudingen (en dus de noodzaak te denken in termen van zulke krachtsverhoudingen) de vertaling in een reëel politiek alternatief een illusie zal blijven.

Stephen BOUQUIN, Helemaal anders, Brussel, Critica, 2015.

Het Masereelfonds organiseert n.a.v. het verschijnen van dit boek, verschillende initiatieven doorheen het land.
Raadpleeg hiervoor Agenda of onze website www.masereelfonds.be